

Flodr, Miroslav

Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech.

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1961, vol. 10, iss. C8, pp. 536-537

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101830>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

způsobem. Činí tak často na nevhodném místě a nesoustavně. To ovšem není jen nedostatek technický. Odráží se tu nepochopení úkolu soupisové práce a jejích současných potřeb. Je třeba získat v co nejkratší možné době přehled o obsahu, charakteru i skladbě všech našich rukopisných fondů. Tohoto cíle lze dosáhnout jedině formou stručných inventárních popisů, zaznamenávajících nezbytné údaje o hlavních značích rukopisu. Vše ostatní ponecháme do druhé etapy prací. Proti tomuto postupu se mohou ozvat námitky. Z nejrealnějších zejména ta, že se takto vytvoří precedens pro dublovaní soupisových pomůcek hlavně tam, kde povaha fondu vyžaduje spíše vyšší typ zpracování — katalog. Jinými slovy, je třeba již od počátku postupovat diferencovaně. S tím nelze tak plně souhlasit. Předně se v tomto postoji skrývá nebezpečí dalšího odkládání a tím i zdržování celé popisové práce. Dále pak — a to je podle mého názoru nejzávažnější námitka — bude třeba definitivně se zbavit názoru, že katalog fondu rukopisů představuje vyvrcholení soupisové práce. Snáh pro správce fondu, nikoliv však z hlediska vědeckých potřeb. Zde musí konečně nastoupit specializované soupisy, zpracovávající podrobným a kritickým rozбором vždy všechny rukopisy téže povahy (iluminované rukopisy, právnícké rukopisy atd.), uložené v českých zemích.

Tolik bylo třeba poznamenat na okraji Dokoupilových soupisů. Dávají k tomu přímo podnět. Jsou výsledkem systematického úsilí jejich autora podat přehled po celé rukopisné látce, uložené dnes v brněnské univerzitní knihovně. Dokoupil, který si již u řady fondů látku přepracoval (viz jeho rotaprintové soupisy), volil k tomuto cíli správnou cestu — formu jednoduchých inventárních popisů. Jistě i u nich by bylo možné leccos doplnit či upravit, např. doplnit popis o paleografické hledisko (hledisko umělecko-historické je zastoupeno). V jádře je však jeho postup plně správný a měl by být příkladem pro ostatní, namnoze lépe příznavé instituce. Dokoupilovi a brněnské univerzitní knihovně je třeba vzdát díky za tuto práci a věřit, že zdárně započaté dílo bude úspěšně dovedeno k neméně zdárnému cíli.

M. Flodr

Státní archiv v Třeboni. Průvodce po archivních fondech.

Sv. 1. Red. B. Janoušek. Praha 1957. Str. 285, 21 obr. příloh.

Sv. 2. Red. I. Plecháček a K. Tříska. Praha 1958. Str. 244, 11 obr. příloh.

Sv. 3. Red. I. Plecháček a K. Tříska. Praha 1959. Str. 210, 17 obr. příloh.

Sv. 4. Red. I. Plecháček a K. Tříska. Praha 1959. Str. 274, 16 obr. příloh.

Třeboňský archiv představoval odedávna v kruzích historických jeden z nejvýznamnějších pramenů poznání naší národní minulosti. Mekka českých historiků, největší, nejbohatší, nejzávažnější a jiné superlativy měly vyjádřit nevyčerpatelnost tohoto zdroje. I když dnes budeme k takovému ocenění poněkud kritičtější — ať již z hlediska jiných, neméně obsáhlých a bohatých archivů či z hlediska obecných potřeb naší současné historiografie — musíme lépe přiznat mimořádnou důležitost tohoto archivu pro studium našich národních dějin v epoše feudalismu (buržoasní historiografie, orientovaná ve svých výzkumných pracích hlavně na toto období, kladla třeboňský archiv právě z tohoto důvodu na přední místo vůbec). Nutno si ovšem uvědomit, že třeboňský archiv v dnešní své podobě je celek podstatně obsáhlejší. K původním patrimoniálním archivům (rovněž rozšířeným o nové, původně samostatné celky) se přidružil rozsáhlý archivní materiál státní správy politické, finanční a soudní z oblasti jihočeského kraje, nehledě již k církevním a ostatním fondům z tohoto území.

Čtyřsvazkový Průvodce, vydaný archivní správou ministerstva vnitra v letech 1957—1959, dojde v badatelské veřejnosti nepochybně vřelého přijetí. Již z toho důvodu, že se tu dává do rukou prvý soustavný přehled po celé obsáhlé látce. Prvých svazek přináší v 7 odděleních (I. Politická správa, II. Finanční správa, III. Soudní správa, IV. Církevní fondy, V. Ostatní fondy, VI. Hospodářské a jiné organizace, VII. Sbírkový orientační poučení o 144 fondech a sbírkách I. oddělení. Zbývající svazky 2.—4. věnují pozornost písemnostem II. oddělení. Přitom 2. sv. představuje úvodní část, podávající přehled o územním vývoji rožmberských, eggenberských a schwarzenberských držav, o vývoji tamnější správy a dějinách archivů a archivní organizace. Vlastní popis jednotlivých fondů je pak obsažen ve svazku 3. Sv. poslední 4. sv. obdobným způsobem zpracovává archivy černínský, vratislavský (Vratislav z Mitrovic), buquoyův a paarský (kromě dalších fondů různé provenience a sbírek). Jednotlivé svazky jsou opatřeny rejstříky, mapkami a obrazovými přílohami. Celek působí účtyhodně, a to nejen svou rozsáhlostí, nýbrž i podrobností údajů. Je třeba zvlášť vyzvednout, že mnohé partie jsou tu zpracovány poprvé vůbec a na základě původního archivního materiálu. Publikace je nepochybným a pozoruhodným přínosem.

Přesto však tu poněkud rušivě působí stín, který na ni vrhají některé stránky jejího zpracování. Nejde ani tak daleko o různorodý pracovní postup jednotlivých autorů. Zásady popisu archivního materiálu v Průvodcích zajisté následují snahu po naprosto uniformitě těchto pomůcek. Byl by to ostatně požadavek z hlediska individuality fondů naprosto nevhodný. Představují spíše základní schéma, jehož jednotlivé stránky je nutno v popisu vyjádřit. Ponechává se tu jistě „volné

pole“ k vyjádření zvláštností toho kterého fondu a také ovšem vynalézavosti a iniciativě pracovníků. Obě stránky takového přístupu — jednak strohé dodržování zásad popisu, jednak přizpůsobování se speciálním požadavkům fondu — se odrážejí jistou měrou v dosud vydaných svazcích Průvodců. Případů využívajících možností „volného pole“ není mezi nimi právě málo, což je nepochybně kladný rys. Tento přístup skrývá ovšem v sobě některá nebezpečí a má nesporně své hranice. A ty byly v případě třeboňského Průvodce — mám tu na mysli konkrétně sv. 2—4 — překročeny. Nebude zřejmé pochyb o tom, že obsáhlost tohoto Průvodce není dána pouze látkou, ale do značné míry způsobem jejího zpracování. To, co Průvodce ve sv. 2—4 uvádí, je nepochybně cenné a je — opakuji — pozoruhodným přínosem. Značná část výkladu svými podrobnostmi však do Průvodce nepatří. Přesahuje jeho rámec a odpovídá spíše nárokům inventáře. Mnohým problémům v Průvodci rozpracovaným by dokonce lépe hověla forma samostatné publikace. Situace je o to tíživější — a to je příznačné, — že obsáhlost popisu se dotýká vždy jen úvodní charakteristiky fondu (historie původce fondu a fondu samého). A tu jsme u nejnebezpečnějšího úskalí zásady „volného pole“ a také u největšího nedostatku našeho Průvodce. V záplavě doprovodných a namnoze historisujících údajů se do značné míry ztrácí charakteristika obsahu a rozsahu vlastního fondu a jeho současného stavu, tudíž právě ta část, která uživatele Průvodce především zajímá. Sestavovatelé Průvodců nesmějí ztráct se zřetele jeden požadavek zásad pro zpracování fondů, tvořící samou jejich podstatu — stručnost a přehlednost. V případě třeboňského Průvodce se tak stalo v míře poněkud nadměrné.

M. Flodr

Soupis archivní literatury v českých zemích 1895—1956. Praha 1959. Str. 226. Zpracovali O. Bauer, L. Mrázková, R. Nový.

Zájemci o českou archivní problematiku byli až do nedávné doby odkázáni při shledávání literatury na různě zaměřené bibliografie, především na Bibliografii české historie. Citelně jim chyběl soustavný a systematicky utříděný přehled veškeré dosavadní produkce. Tento nedostatek byl nedávno odstraněn vydáním Soupisu archivní literatury v českých zemích pro léta 1895—1956. Soupis je dalším svazkem, vzešlým z promyšlené a plánovitě uskutečňované publikační činnosti archivní správy ministerstva vnitra a vlastně první z prací příručkového charakteru. Přitom můžeme hned dodat, že jde o čin, s jehož obdobou se i v zahraniční archivní literatuře tak snadno nesetkáme.

Původní záměr při vypracování Soupisu byl mnohem širší než jeho dnešní realizace. Nehledě k zamýšlenému posunu časové hranice až do počátku 17. stol. byla to především snaha zachytit nejen všechny studie a články, ale také veškeré zmkny o archivním materiálu, především v místopisné literatuře. Bylo-li upuštěno od této myšlenky a zejména pak od úmyslu, učinit základní evidenční jednotkou (alespoň pro nejstarší období) jednotlivou archiválii, stalo se tak nepochybně k prospěchu celé práce.

Soupis v dnešní své podobě má látku utříděnou do tří hlavních oddílů. Část všeobecná (A) probírá v pěti pododděleních jednotlivé úseky archivní problematiky, část topografická (B) zachycuje literaturu o archivech a jejich fondech, část C pak zaznamenává biografickou produkci o českých archivářích. Celek doplňují rejstřík autorský a rejstřík jmen osobních a místních.

Vydání Soupisu představuje první svazek soustavného bibliografického díla, po němž budou zřejmě následovat v příslušných časových periodách další. Jejich autoři by měli znovu zvážít celou strukturu práce a uvažovat o některých změnách. Několik diskutabilních námětů této povahy závěrem předkládám. Bylo by vhodné: 1. upustit napříště při zaznamenávání recenzí a referátů o jednotlivých pracích od snahy po úplnosti. Nepostupovat tu mechanicky, ale naopak s větší kritičností vybírat pouze ty recenze a referáty, které zevrubně a závažně hodnotí, přinášejí připomínky a nové náměty; 2. zvážít, zda je únosné a vůbec užitečné zachycovat v Soupise cizí práce jen z toho důvodu, že o nich bylo u nás referováno. I když snad je třeba věc chápat tak, že vychodiskem je tu příslušná recenze či referát jako součást české literární produkce, zůstává nadhozená otázka v platnosti (vesměs jde o pouhé referování o obsahu dotyčné práce bez závažného přínosu); 3. neprovádět rozpisování Průvodců (či jiných podobných popisů) na jednotlivé fondy; 4. změnit strukturu oddílu A I v tom smyslu, že by byly realizovány pouze nynější pododdíly 3. a 5. Ostatní lze zařadit do seznamu excerpované literatury, kam ostatně také svým charakterem náleží.

M. Flodr

Fritz Dickmann, Der Westfälische Frieden. Münster (1959); XII + 620 stran

Až do nedávna byla nejobsáhlejší monografií o mírovém kongresu vestfálském práce francouzského jezuita G. H. Bougeanta (*Histoire du Traité de Westphalie etc. Paříž 1744*), která pro svůj přístup a apologetický charakter měla četné nedostatky, třebaže na svou dobu bylo